

Sygn. akt I UK 260/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 marca 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

w sprawie z odwołania Przedsiębiorstwa Produkcyjno - Usługowo - Handlowego "R." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o umorzenie należności z tytułu składek, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 marca 2007 r., skargi kasacyjnej ubezpieczonego Przedsiębiorstwa od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 9 maja 2006 r.,

oddala skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Decyzją z 28 kwietnia 2004 r. pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych umorzył postępowanie restrukturyzacyjne wobec Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Usługowo-Handlowego „R.” Spółka z o.o. w G. wskazując w

uzasadnieniu, że zgodnie z art. 21 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 1a ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, Dz. U. z 2002 r., Nr 155, poz. 1287 ze zm. (powoływanej dalej, jako: „ustawa o restrukturyzacji należności publicznoprawnych”) w przypadku niespełnienia przez przedsiębiorcę warunków restrukturyzacji z art. 10 i 10a tej ustawy postępowanie restrukturyzacyjne podlega umorzeniu. Następnie organ rentowy decyzją z 1 czerwca 2004 r. odmówił umorzenia części należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w części finansowanej przez płatnika, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami, opłatą prolongacyjną, dodatkową opłatą, kosztami upomnień i egzekucji, powstałych do 30 września 2003 r. w łącznej kwocie 351.873,06 zł, oraz odroczenia terminu płatności do 31 grudnia 2004 r. pozostałych należności, określonych w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006, Dz.U. Nr 210, poz. 2037 ze zm. (powoływanej dalej, jako: „ustawa o restrukturyzacji górnictwa”), w łącznej kwocie 320.801,53 zł., oraz ich restrukturyzacji opartej na zasadach art. 6 tej ustawy.

W odwołaniu od pierwszej z wymienionych decyzji odwołująca się spółka żądała jej zmiany przez przyjęcie, że podstawą prawną umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego jest art. 4 ust. 2 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 2 pkt 1 lit. a ustawy o restrukturyzacji górnictwa. Natomiast w odwołaniu od drugiej z tych decyzji żądała jej uchylenia i nakazania pozwanemu organowi rentowemu umorzenia z mocy prawa należności powstałych do 30 września 2003 r. w łącznej kwocie 35.1873,06 zł wraz z odsetkami, opłatą prolongacyjną, dodatkową opłatą, kosztami upomnień i kosztami egzekucyjnymi oraz zobowiązania pozwanej do dokonania restrukturyzacji zadłużenia odwołującej się w łącznej kwocie 32.0801, 53 zł, stosownie do art. 6 ustawy o restrukturyzacji górnictwa. W uzasadnieniu odwołująca się podniosła, że jest przedsiębiorcą górnictwem w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. a ustawy o restrukturyzacji górnictwa. Pozwany wniósł o oddalenie odwołania podnosząc, że z rejestru spółek wynika, że odwołująca się nie prowadzi w ogóle wydobywania węgla kamiennego ani

likwidacji zakładu górniczego, a jedynie współpracuje z zakładami wydobywczymi w zakresie świadczonych usług.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 16 września 2004 r.: (1) zmienił decyzje z 28 kwietnia 2004 i 1 czerwca 2004 r. i ustalił, że z mocy samego prawa podlegają umorzeniu należności odwołującej się z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne w części finansowanej przez płatnika, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, powstałe do 30 września 2003 r. wraz z odsetkami w łącznej kwocie 351.873,06 zł., oraz (2) zmienił decyzję z 1 czerwca 2004 r. i ustalił, że restrukturyzacji zgodnej z art. 6 ustawy o restrukturyzacji górnictwa podlegają należności z tytułu składek emerytalnych, składek na ubezpieczenie społeczne w części finansowanej przez ubezpieczonego oraz składek na ubezpieczenie zdrowotne w łącznej kwocie 320.801,53 zł.

Sąd ustalił, że decyzją z 16 grudnia 2002 r. organ rentowy pozytywnie załatwił wniosek odwołującej się spółki o restrukturyzację jej składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na podstawie ustawy o restrukturyzacji należności publicznoprawnych i ustalił opłatę restrukturyzacyjną, którą spółka uregulowała w terminie. Bezsporne między stronami są także kwoty zadłużenia. Przedmiotem sporu było natomiast to, czy odwołująca się jest przedsiębiorstwem górniczym w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy o restrukturyzacji górnictwa. W tej kwestii Sąd Okręgowy ustalił, że właścicielem wszystkich udziałów tej spółki jest [...] Spółka Węglowa S.A., a przedmiotem jej działalności jest wyłącznie produkcja, naprawa maszyn górniczych, usługi i produkcja artykułów metalowych. Spółka nie zajmuje się wydobywaniem węgla kamiennego lub likwidacją zakładu górniczego i do 2003 r. takiej działalności nie prowadziła. Zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. a ustawy o restrukturyzacji górnictwa, przez przedsiębiorstwo górnicze należy rozumieć spółkę węglową będącą jednoosobową spółką Skarbu Państwa, która prowadzi lub prowadziła do 14 stycznia 1999 r. wydobywanie węgla na podstawie koncesji lub prowadzi albo prowadziła likwidację zakładu górniczego po dniu 14 stycznia 1999 r. oraz spółkę, w której ta spółka jest

właścicielem wszystkich udziałów. W ocenie Sądu Okręgowego, ze sformułowania „spółkę w której ta spółka jest właścicielem wszystkich udziałów” wynika, że odwołująca się, w której spółka węglowa jest właścicielem wszystkich udziałów, jest przedsiębiorstwem górniczym w rozumieniu powołanego przepisu, pomimo, że nie prowadzi wydobywania węgla kamiennego lub likwidacji zakładu górniczego. Z tego względu jej należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w części finansowanej przez płatnika składek, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami, opłatą prolongacyjną, dodatkową opłatą, kosztami upomnień i egzekucji, powstałe do 30 września 2003 r. w łącznej kwocie 351.873,06 zł, podlegają umorzeniu w myśl art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy o restrukturyzacji górnictwa, natomiast należności w łącznej kwocie 320.801,53 zł., podlegają restrukturyzacji przez odroczenie terminu płatności i odroczenie naliczania odsetek zgodnie z art. 6 ust. 1 i 2 tej ustawy. Nie stoi temu na przeszkodzie okoliczność, że spółka nie spełniła wszystkich warunków do zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego na podstawie art. 21 ustawy o restrukturyzacji należności publicznoprawnych, ponieważ art. 1 i 2 ustawy o restrukturyzacji górnictwa są przepisami szczególnymi w stosunku do art. 21 ustawy o restrukturyzacji należności publicznoprawnych.

W apelacji organ rentowy zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości podnosząc, że spółka „R.” nie prowadzi wydobywania węgla, a jedynie współpracuje z zakładami wydobywczymi w zakresie świadczonych usług. Nie podlega ona zatem przepisom ustawy o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego. Odwołująca się wniosła o oddalenie apelacji.

Wyrokiem z 9 maja 2006 r., będącym przedmiotem rozpoznawanej skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny zmienił powyższy wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał w pierwszej kolejności, że jakkolwiek odwołania dotyczą decyzji z 28 kwietnia 2004 r. i 1 czerwca 2004 r., to wyrok Sądu Okręgowego, pomimo wymienienia w rubrum obydwu tych decyzji, a także apelacja organu rentowego, ograniczają się do drugiej z nich. Sprowadza to w gruncie rzeczy spór do rozstrzygnięcia, czy odwołująca się

spółka jest przedsiębiorstwem górniczym. W tej kwestii Sąd stwierdził, że art. 2 pkt 1 lit. a ustawy o restrukturyzacji górnictwa określa trzy podmioty uprawnione do skorzystania z przywileju normowanej w niej restrukturyzacji. Są to: po pierwsze, spółka węglowa - jednoosobowa spółka Skarbu Państwa, która prowadzi lub prowadziła po 14 stycznia 1999 r. wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji; po drugie spółka węglowa - jednoosobowa spółka Skarbu Państwa, która prowadzi lub prowadziła po 14 stycznia 1999 r. likwidację zakładu górniczego; po trzecie spółka węglowa, w której taka spółka jest właścicielem wszystkich udziałów. W ocenie Sądu Apelacyjnego dokonana przez Sąd pierwszej instancji wykładnia tego przepisu, a w tym sformułowania „oraz spółkę, w której taka spółka jest właścicielem wszystkich udziałów”, jest nieuprawniona i sprzeczna z jego wykładnią logiczną oraz gramatyczną. Nie można logicznie twierdzić, że każda spółka, np. zajmująca się handlem odzieżą lub zabawkami, w której 100% udziałów ma spółka prowadząca wydobywanie węgla kamiennego lub likwidację zakładu górniczego korzystała z przywileju restrukturyzacji. Ustawa o restrukturyzacji górnictwa dotyczy bowiem restrukturyzacji należności górnictwa węgla kamiennego, co wynika już z samego jej tytułu, a jej celem, ujętym w rządowym projekcie i porozumieniu strony rządowej ze związkami zawodowymi z 11 grudnia 2002 r., było osiągnięcie rentowności tego sektora. Wykładnia logiczna i gramatyczna nakazuje część rozważanego przepisu w brzmieniu: „oraz spółkę, w której taka spółka jest właścicielem wszystkich udziałów” odnieść do takich spółek, które są spółkami węglowymi, zajmują się „wydobyciem lub likwidacją” i jednocześnie nie są jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa. Poza tym restrukturyzacja należności spółki nieprowadzącej likwidacji lub wydobywania, w której jednoosobowa spółka Skarbu Państwa, wymieniona w art. 2 pkt 1 lit. a, ma 100% udziałów, nie realizowałaby w założeń ustawodawcy, ponieważ nie dotyczyłaby restrukturyzacji sektora górnictwa kamiennego. Spółka taka stanowi jedynie majątek jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, lecz za zobowiązania, w tym składkowe i podatkowe, odpowiada samodzielnie.

W skardze kasacyjnej odwołująca się zarzuciła naruszenie prawa materialnego, przez błędną wykładnię art. 2 pkt 1 lit. a ustawy o restrukturyzacji górnictwa, polegające na nieuprawnionym przyjęciu, że nie stanowi ona przedsiębiorstwa górniczego w rozumieniu tej ustawy oraz przez niewłaściwe zastosowanie art. 5 ust. 1 pkt 2 i art. 6 ust. 1 tej ustawy, przez uznanie, że określone w odwołaniu jej zobowiązania wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie podlegają umorzeniu z mocy prawa ani restrukturyzacji na zasadach art. 6 wymienionej ustawy. W uzasadnieniu skargi pełnomocnik skarżącej stwierdził, że w świetle literalnego brzmienia art. 2 pkt 1 ustawy o restrukturyzacji górnictwa rozstrzygnięcie, czy odwołująca się jest przedsiębiorstwem górnicznym w rozumieniu tego przepisu, nie powinno nasuwać żadnych wątpliwości. Zgodnie z powszechnie obowiązującym stanowiskiem nauki teorii prawa wykładnia inna niż literalna możliwa jest jedynie, gdy nie można z przepisu wyprowadzić normy prawnej przy zastosowaniu wykładni językowej, a ta w przypadku przepisu będącego przedmiotem niniejszej sprawy prowadzi do jednoznacznego wniosku, że przedsiębiorstwem górnicznym jest każda spółka, niezależnie od rodzaju wykonywanej działalności, która jest wyłączną własnością spółki węglowej. Poza tym, Sąd Apelacyjny zajmując odmienne stanowisko, sam sobie przeczy, podnosząc z jednej strony, że celem ustawodawcy była restrukturyzacja sektora górnictwa węgla kamiennego, z drugiej strony bezpodstawnie wykluczając z kręgu podmiotów uprawnionych spółki, których znaczenie dla tego sektora uznał sam ustawodawca, wprowadzając do przepisów ustawy o restrukturyzacji zapis o podmiotach w pełni kapitałowo powiązanych ze spółkami węglowymi, których zadłużenie ma wpływ na rentowność całego sektora.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafnie Sąd Apelacyjny wskazał, że wyrok Sądu pierwszej instancji oraz wniesiona od niego apelacja organu rentowego ograniczają się do decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 1 czerwca 2004 r. Istotnie, pomimo

wymienienia w sentencji tego wyroku obu kwestionowanych przez odwołującą się decyzji i wskazania, że podlegają one zmianie, merytoryczna zmiana wprowadzona tym orzeczeniem dotyczyła jedynie wymienionej wyżej decyzji z 1 czerwca 2004 r. Wskazana interpretacja wyroku Sądu Okręgowego nie została podważona w skardze kasacyjnej, której zarzuty odnoszą się ponadto wyłącznie do kwestii objętych zakresem decyzji z 1 czerwca 2004 r. (zarzuty naruszenia art. 2 pkt 1 lit. a, 5 ust. 1 pkt 2 i 6 ust. 1 ustawy o restrukturyzacji górnictwa), bez kwestionowania w drodze stosownych zarzutów określenia podstawy prawnej restrukturyzacji należności odwołującej się, co było przedmiotem decyzji z 28 kwietnia 2004 r. Należy zatem przyjąć, że ta ostatnia decyzja uprawomocniła się, wobec czego zgłoszony w rozpoznawanej skardze wniosek o jej zmianę, niepodnoszący zresztą kwestii zmiany określenia podstawy prawnej restrukturyzacji należności odwołującej się, nie może być brany przez Sąd Najwyższy pod uwagę.

Podniesione w skardze zarzuty naruszenia przepisów ustawy o restrukturyzacji górnictwa są niezasadne. Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni art. 2 pkt 1 lit. a tej ustawy. Zgodnie z nim: „Ilekoć w ustawie jest mowa o: 1) przedsiębiorstwie górniczym - należy przez to rozumieć: a) spółkę węglową - jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, która prowadzi lub prowadziła po dniu 14 stycznia 1999 r. wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji albo która prowadzi lub prowadziła po dniu 14 stycznia 1999 r. likwidację zakładu górniczego oraz spółkę, w której taka spółka jest właścicielem wszystkich udziałów”. Zawarte w przytoczonym przepisie określenie „spółka, w której taka spółka jest właścicielem wszystkich udziałów”, odczytane dosłownie i w izolacji od całości tego unormowania oraz bez uwzględnienia pozostałego tekstu ustawy może istotnie sugerować, że chodzi o każdą spółkę, w której spółki węglowe, będące jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa i prowadzące po 14 stycznia 1999 r. wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji albo likwidację zakładu górniczego, mają wszystkie udziały. Takie rozumienie tego określenia budzi jednak wątpliwości już w płaszczyźnie wykładni językowej. Należy bowiem zauważyć, że rozpatrywany przepis definiuje, po pierwsze, spółkę węglową,

po drugie jest elementem szerszej definicji legalnej przedsiębiorstwa górnictwa. Nie powinno ulegać wątpliwości, że językowe znaczenie pojęć „spółka węglowa” i „przedsiębiorstwo górnicze” wskazuje na to, że w zakresie ich desygnatów pozostają przedsiębiorstwa, których przedmiotem działania jest działalność górnictwa. W szczególności uznanie za spółkę węglową i przedsiębiorstwo górnicze spółki produkującej, np., jak wskazał Sąd Apelacyjny, zabawki, kłóciłoby się z podstawową intuicją językową. Zastrzeżenia te umacnia treść art. 2 pkt 1 lit. b rozpatrywanej ustawy, który określając, jaka spółka niebędąca spółką węglową w rozumieniu art. 2 pkt 1 lit. a ustawy jest przedsiębiorstwem górnictwa, wskazuje wyłącznie spółkę prowadzącą działalność ściśle związaną z górnictwem, tj. spółkę, w której akcje albo udziały Skarbu Państwa albo spółek węglowych przekraczają 50% wartości kapitału zakładowego, prowadzącą wydobycie węgla kamiennego na podstawie koncesji albo która prowadzi lub prowadziła likwidację zakładu górnictwa po dniu 14 stycznia 1999 r., albo zabezpiecza kopalnię przed zagrożeniami wodnymi, gazowymi oraz pożarowymi po zakończeniu likwidacji kopalni. Porównanie wymienionych przepisów (art. 2 pkt 1 lit. a i b) nasuwa dalsze, wątpliwości co do treści spornego przepisu, co wskazuje, że sama wykładnia językowa nie prowadzi do jednoznacznego wyjaśnienia sensu rozważanego tekstu prawnego. Uzasadnia to odwołanie się do wykładni systematycznej i funkcjonalnej. Mając to na uwadze należy wskazać, że celem rozważanej ustawy jest restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego w związku z pogarszającą się sytuacją finansowo-ekonomiczną tego sektora. Służą temu w szczególności przewidziane w rozdziale 2 tego aktu środki restrukturyzacji finansowej (umorzenie całości lub części zobowiązań przedsiębiorstw górnictwa, odroczenie terminu spłaty ich zobowiązań na określony czas, rozłożenie spłaty zobowiązań pieniężnych na raty, zamiana ich zobowiązań pieniężnych na akcje albo udziały przedsiębiorstw górnictwa – art. 4) oraz, przewidziane w rozdz. 3, środki restrukturyzacji zatrudnienia (tj. uprawnienia pracowników przedsiębiorstw górnictwa do świadczeń ochronnych, tzw. świadczeń górnictwa, świadczeń aktywizująco-adaptacyjnych, jak stypendium na przekwalifikowanie, kontrakt szkoleniowy

lub pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej, oraz zachęty finansowe dla pracodawców spoza górnictwa zatrudniających byłych pracowników przedsiębiorstw górniczych – art. 8-20). Skoro, określona wyżej restrukturyzacja ma, zgodnie z celem ustawy, dotyczyć górnictwa węgla kamiennego, to nie można jej rozszerzać na spółki spoza tego sektora, bez względu na ich kapitałowe powiązania z przedsiębiorstwami górnictwami. Słusznie też podniósł Sąd Apelacyjny, że spółka działająca poza tym sektorem, nawet gdy spółka węglowa ma w niej 100% udziałów, stanowi jedynie majątek tej spółki, a za zobowiązania, w tym składkowe i podatkowe, odpowiada samodzielnie. Nie można więc podzielić argumentu skarżącej, że zadłużenie takiego przedsiębiorstwa ma wpływ na rentowność całego sektora górnictwa. Ponadto, regulowana ustawą restrukturyzacja zaangażowała wielkie środki publiczne. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że sama restrukturyzacja finansowa pochłonie szacunkowo 14, 5 mld zł. (druk sejmowy nr 1975 z 10 września 2003 r.). W tej sytuacji, zwłaszcza w świetle art. 216 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym "środki finansowe na cele publiczne są gromadzone i wydatkowane w sposób określony w ustawie", wykładnia przepisów rozważanej ustawy nie może prowadzić do rozszerzenia kręgu jej beneficjentów (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z 14 stycznia 2004 r., III PZP 11/03, OSNP 2004 nr 9, poz. 150). Należy wreszcie zauważyć, że rozszerzenie pojęcia spółki węglowej, a co za tym idzie, przedsiębiorstwa górnictwa, zgodnie z żądaniem skarżącej, doprowadziłoby do sprzeczności z przepisami rozdz. 3 ustawy, które uzależniają zastosowanie określonych środków restrukturyzacji zatrudnienia od tego, czy dany pracownik przedsiębiorstwa górnictwa jest (był) pracownikiem zatrudnionym pod ziemią, czy na powierzchni. Wskazuje to jasno, że ustawa nie może dotyczyć pracowników przedsiębiorstw spoza sektora górnictwa, w których podział pracowników na zatrudnionych pod ziemią i na powierzchni nie ma sensu.

Skoro, jak ustalono, Sąd Apelacyjny trafnie uznał, że skarżąca nie jest przedsiębiorstwem górnictwem w rozumieniu art. 2 pkt 1 lit. a ustawy o restrukturyzacji górnictwa, to bezpodstawne są również zarzuty naruszenia

art. 5 ust. 1 pkt 2 i art. 6 ust. 1 tej ustawy. Przepisy te dotyczą bowiem wyłącznie przedsiębiorstw górniczych i z tego względu nie mogły być naruszone w stosunku do podmiotów spoza tego kręgu.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.